Programm

zu der

d. 11 bis 13 Apr. 1825

abzuhaltenden Prüfung

des

Gymnasii zu Hirschberg.

Inhalt:

A.) De Euthyphronis Platonici auctoritate et consilio scripsit Christianus Adolphus Balsamus, Archididascalus (Oberlehrer) II.

B.) Anfang des statistisch-historischen Programm-Theils für das Jahr 1825 vom Dir. Körber.

Gedruckt
in der priv. Krahn'schen Stadtbuchdruckerey.

1825

DE EUTHYPHRONIS PLATONICI AUCTORITATE ET CONSILIO.

Quum mihi secundum senatus res sacras et scholasticas curantis recens constitutum edictum, quo gymnasiorum programmatis, quotannis prodeuntibus, eruditi laboris specimen aliquid a primi ordinis praeceptoribus praefigi jubetur, id munus mandatum esset: aliquamdiu fluctuans haesitavi de subiicienda materie operi tantillo intra paucarum pagellarum spatium coercendo, donec incidi in Platonis Euthyphronem, quo explicando adolescentulis nonnullis horis subsecivis viam ad intellectum operum Platonicorum patefacere mihi proposui, et in quo, etsi recenti tempore, imprimis a nuperrimo hujusce dialogi editore, doctissimo Stallbaumio, tam multa de eo sunt disputata, ut vix quidquam, aut de libelli auctoritate et fide, impugnata ab Astio in libro de Platonis vita et scriptis, aut de constituendo dialogi consilio atque argumento, aut denique de singulis locis explanandis, addi posse videatur, nonnulla tamen restant, quae, cum in controversia illa de libri fide constituenda, tum in opusculi consilio et fine accuratius delineando, alicujus momenti videntur, quaeque nunc adferre volo, non plane expers illius timiditatis, quae sollicitare solet animum illius, qui primum aliquid publici iuris emittere conatur.

Ac primum quidem videamus, quid statuendum sit de dialogi auctoritate ab Astio infracta, qua in re brevior esse potero, quum Stallbau-

mius singulis diligenter excussis inanes illius causas satis luculenter refellerit atque libellum ab omni suspicione vindicaverit.

Ac negari quidem nequit, inesse nonnulla Euthyphroni, quae, si non suspectum librum reddere, legentis tamen animum offendere possunt; quamquam omnia et ad linguam et ad dialogi externam, ut ita dicam, conditionem pertinentia omnino Platonem sapiunt, neque magni sunt momenti, quae Astius hoc etiam respectu reprehendenda sibi invenisse videbatur. *)

---

*) Hic monere volo, locum illum ab Astio in partes suas vocatum, quo videlicet ineptas passim et Platone indignas sententias in libro occurrere demonstrare vult, ne a Stallbaumio quidem recte explicatum videri. Locus est hic p. 6. B. Cap. V. *νῦν οὖν εἰ καὶ σοὶ ταῦτα συνδοκεῖ τῷ εὖ εἰδότι περὶ τῶν τοιούτων, ἀνάγκη δή, ὡς ἔοικε καὶ ἡμῖν ξυγχωρεῖν· τί γὰρ καὶ φήσομεν, οἵ γε καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦμεν περὶ αὐτῶν μηδὲν εἰδέναι;* ubi pluralem numerum prorsus inepte positum Astius arbitratur propterea, quod ita Euthyphro iis adnumeretur, qui rerum divinarum imperiti habentur, quem tamen Socrates earum rerum scientissimum ironice fingat. *Sed cur illud οἵγε καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦμεν* etiam ad Euthyphronem referendum sit, non video; tum sane inepta prorsus evadit sententia et plane abhorrens ab indole Euthyphronis. Aliter Stallbaumius, neque is recte, qui ad eum locum in praefatione editionis suae pag. XXVI haec adnotat „ac“ primo quidem adspectu utique videatur pluralis aliquam habere offensionem; sed ubi omnia accurate consideraveris, eum non modo non ineptum, sed etiam necessarium atque elegantem esse confiteberis. Respicitur enim ad verba Euthyphronis: *Αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες - - - ἐμοὶ δὲ χαλεπαίνουσιν*, quibus se ipse imperitae multitudini opposuerat. Hoc vero tenentes facile perspiciemus, quid sibi velit proxima Socratis responsio: *εἰ καὶ σοὶ* cet. - - - Nimirum is ironice se annumerans imperitae turbae hoc dicit: Si tibi, viro harum rerum peritissimo, ita videtur, nobis quoque, qui ista caremus sapientia, id concedendum erit.“ Sed in antecedentibus sermo est de inepta illa fabella, qua Jovem patrem suum vinxisse perhibetur, quam vulgi quidem opinione creditam Socrates se non credere ait, nisi forte, addit ironice, ipse Euthyphro, harum rerum peritissimus talia vera esse contendat; tum demum sibi quoque, de his rebus nil scire confitenti, ea credenda esse censet. Quomodo enim illud *ὁμολογοῦμεν μηδὲν εἰδέναι* ad vulgum referri potest, qui talia scire porfessus est, ut ipse Euthyphro paullo ante dixerat: *καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὑτοῦ πατέρα δῆσαι κ. τ. λ.* Itaque pluralem *ἡμῖν* de uno Socrate accipiendum arbitror, quem insolentiorem esse in Platone lubenter concedo; nisi forte illud *ἡμῖν* idem significet quod nos dicimus „unser einer,“ cujus quidem significationis exempla mihi certe desunt.

Eorum autem, quae libri fidem labefactare possint, alterum a plerisque, qui operam suam dialogo navarunt, est animadversum, alterius, quod sciam, non satis adhuc est habita ratio. Nimirum plerique in eo offenderunt, quod summa rei, de qua proprie agitur, quid scilicet sit pietas et sanctitas, non ad eum finem perducitur, quo legentis animus quiescere possit, sed in ipsa rei disquisitione filum sermonis subito abrumpitur, atque Euthyphro in aliud tempus questionem differt.

At num id unice fit in nostro dialogo? Nonne in permultis Platonis scriptis idem evenire solet, ut, refutatis vulgaris opinionis erroribus, quid verum sit, et quid philosophus ipse de rebus propositis senserit, magis divinatione quadam assequi, quam perspicue cognoscere possimus?

At vero, inquiunt, majorem in modum illa ratio in eo libello invenitur, quum pietatis disquisitio ad nullum fere finem perducatur; in quo facile concesserim philosophum fuisse vituperatione dignum, nisi et ipsa disputandi materies nimis angustis terminis circumscripta, et consilio, quo dialogum conscriptum arbitror, nihilominus satisfactum mihi videretur. Etenim si ratione evincitur, pietatem, quae vulgo non in grato erga deorum benignitatem animo, non in intima erga deorum voluntatem reverentia cerneretur, (quae quidem notio in Christianam doctrinam cadere potest, in veterum, quae circumferebantur de diis figmenta, non potest), sed in ridiculo quodam constaret deorum precibus, sacris donisque colendorum ritu, quo eorum gratiam et benevolentiam captari posse opinarentur; si, inquam, evincitur, ejusmodi pietatem ne nomine quidem pietatis esse dignam, atque omnino ineptum esse credere talia diis placere: inde sequatur necesse est, istam plane e virtutum serie esse eliminandam. Quod si cogitaverimus, res in dialogo nostro quodammodo absoluta videbitur; illa enim, quae vulgo dicebatur, pietas, ut res ridicula diisque plane indigna deridetur. Quid autem Plato ipse de pietate cogitarit, id ex duobus locis satis liquet, in quibus disertis verbis idem illud pronun-

tiat, quod etiam in Euthyphrone obiter tantum tangit, nempe pietatem esse justitiam et justitiam pietatem, virumque justum eundem et pium esse. Eorum alter in Protagora sic legitur, p. 331. A. B. ἐγὼ (Socrates) μὲν γὰρ αὐτὸς καὶ ὑπέρ γε ἐμαυτοῦ φαίην ἂν καὶ τὴν δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι καὶ τὴν ὁσιότητα δίκαιον καὶ ὑπὲρ σοῦ δέ, εἴ με ἐῴης, ταὐτὰ ἂν ταῦτα ἀποκρινοίμην, ὅτι ἤ ταὐτόν ἐστι δικαιοσύνη ὁσιότητι ἤ, ὅτι ὁμοιότατον, καὶ ἡ ὁσιότης οἷον δικαιοσύνη κ. τ. λ. et paullo post: τὸ δὲ πρότερον αὖ ἐφάνη ἡ μῖν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὁσιότης σχεδόν τι ταὐτὸν ὄν. Alter huicce simillimus, quem apponere longum erat, est in Gorgia p. 507 A. B. Quibus locis permotus iam cl. Schleiermacherus conjectavit, Platonem in Euthyphrone filum quaestionis, in Protagora derelictum, iterum resumsisse atque ulterius deduxisse. Quae si omnia comprehenderimus, facile apparebit, non tam jejunam ac futilem esse disputationem in dialogo nostro, qua re nixus Astius libellum suspectum reddere conatus est.

Sed videamus alterum illud, quod primo aspectu offendere potest quodque a nemine adhuc satis illustratum esse video, ipsum interlocutorem Euthyphronem dico, quo profecto nusquam Plato finxit aut ineptiorem, aut creduliorem, aut denique sufflatiorem. Equidem omnino desidero ingenii illam subtilitatem ac solertiam, qua Stallbaumius Euthyphronem interdum excellere arbitratur. Ejusmodi adversarium convincere, aut ad incitas, quod aiunt, redigere facile Socratis ingenio indignum videri possit. Jam res ipsa, ob quam patri actionem est intenturus, hominis perversitatem satis ostendit; multo etiam magis in ipsa pietatis investigatione amentia ejus apparet, qui initio disquisitionis ne abstracta quidem, quae dicimus, a concretis discernere potest, quum Socrati interroganti, quid sit pium et impium, idem illud respondeat, quod nunc est facturus, accusare scilicet eum, qui alteri injuriam intulit, sive pater sit, sive alius quisquam. Quo etiam mirabilius est, quod Socrates acerba illa ironia tam saepe adversus ineptum interlocutorem utitur, unde facile suspicio suboriri possit, imitatorem quendam Platonis fuco illo νοθείαν opu-

sculi celare voluisse. Quae res, per se satis quidem mirabilis, in hoc mihi excusationis aliquid habere videtur, quod sub Euthyphronis persona Platonem vulgares Atheniensium de rebus divinis opiniones perstringere atque redarguere voluisse censeo, quod iam a Numenio in deperdito libro περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀποῤῥήτων, teste Eusebio praep. Evang. XIII p. 650, animadversum est, et in quo, ut modo videbimus, primarium dialogi consilium ponendum arbitror.

Sed de auctoritate libri hac tenus; reliquas, quas Astius movit suspiciones, Stallbaumius luculentissime redarguit.

Transeamus ad alteram quaestionis partem, quo scilicet consilio Plato dialogum conscripsisse censendus sit.

Atque hic non facile a me impetrare possum, ut cum Stallbaumio, Schleiermacheri aliorumque vestigia secuto, primarium consilium in Socratis, impietatis a Melito accusati, defensione inveniam. Audiamus ipsum Stallbaumium, in praefatione editionis suae sic loquentem. „Itaque, ut dicam quid pro vero habendum videatur, id Platoni in Euthyphrone scribendo propositum fuit, ut Socratem injuria impietatis accusatum esse Atheniensesque, h. e. vates, sacerdotes, poetas, sophistas aliosque patriae superstitionis propugnatores, de tota hac causa recte judicare non potuisse ostenderet. Atque hoc quidem primarium dialogi consilium esse arbitramur." Cujus rei hasce adfert causas, quas diligentius deinceps examinare in animo est.

Ac primum quidem, quod temporum ac personarum ratione diligenter ducta Socrates „eo ipso tempore, quo a Melito impietatis accusatus causam suam dicturus est, cum Euthyphrone colloquitur." At, quia Plato disputationem eo tempore habitam fingit, inde non sequatur, necesse est, eam eodem tempore esse contextam. Mihi quidem, nisi plane fallor, tota disputandi ratio omnino aliena videtur a defensionis consilio. Anne re vera putabimus, philosophum praeceptori suo quodcunque auxilium ferri posse opinatum esse libello, quo istas de Deorum rixis atque

altercationibus fabellas, vulgi quidem ipsorumque judicum opinione creditas, ineptas et vituperatione dignas esse probatur?

Aliam deinde Stallb. adfert causam hancce „Praeterea vero neque illud negligi debet, quod illius accusationis mentio quum in ipso sermone saepius, tum in fine libri cum irrisione quadam repetitur. Nam unius ejusdemque rei si frequens est commemoratio, dubitare vix possis, quin ea magni momenti esse a loquente indicetur.“ Mihi certe Socratis cum Eutyphrone interventus ad porticum regis atque commemoratio causae a Melito contra eum institutae ad externam dialogorum speciem et ad scenicum apparatum pertinere videtur, ut ipsius Euthyphronis patri intenta actio, cujus non minus saepe in sermone fit mentio, et quam nemo arbitror, magni momenti esse habebit ad dialogi consilium definiendum.

Caeterum in quaestione de pii sanctique natura a Socrate instituta fieri profecto non potuit, quin criminis illius impietatis saepius mentionem faceret, quae res tam in promtu erat, ut mirum esset, si eam non commemorasset. Atque sic nequaquam infitias ibo, inesse nonnulla Euthyphroni, quae indirecte ad defendendum Socratem spectent; sed ea mente dialogum a Platone conscriptum esse nego.

Videamus etiam tertium quiddam, a Stallb. in sententiam suam allatum „Ad illam vero Socratis causam pertinere etiam hoc videtur, quod cum vate loquens inducitur. Nam vates cum poetis, sophistis atque sacerdotibus hoc imprimis molitos esse, ut vir innocentissimus in iudicium vocaretur, inter omnes constat.“ Sed quantopere ipse Euthyphro proprio sensu innocens fuerit, et quam pauca Socrati metuenda essent, si ejusmodi tantum nactus esset adversarios, satis liquet vel ex Euthyphronis verbis, quibus, se metuere dicit, ne Melitus Socratem accusando civitatem funditus plane subvertere incipiat, quod nolim cum Stallb. Euthyphronem „veluti prophetico spiritu correptum praedicere,“ sed quod neque ipse Euthyphro tanquam adversarius Socratis a Platone inducitur, neque adversariorum Socraticorum personam sustinet. Philosophus nobis hominem

ante oculos ponit, qui superstitionis caligine occoecatus et falsa pietatis opinione permotus, facinus in suum ipsius patrem est perpetraturus, qui mentis error cuivis a rationis via declinanti potest accidere, et quod periculum, ut caveamus, Euthyphronis exemplo docet. Ac profecto si dialogum animo diligenti solutoque a virorum doctorum auctoritate consideraverimus, primarium philosophi consilium non Socratis defensionem fuisse, facile concedemus. Spectemus enim, sive ambitum opusculi, qui pro rei magnitudine et gravitate nimis angustis cancellis circumscriptus esset, sive rationem, qua Socratis causa memoratur, i. e. obiter et ubi occasio tulerit, sive discrepantiam libelli nostri a Platonica illa Socratis apologia, ex iis omnibus apparet, aliud consilium Platoni propositum fuisse, in quo definiendo erudissimus Tiedemannus in argumentis dialogorum Platonicorum p. 13 punctum tulisse videtur. „Propositum, inquit, in hoc dialogo videtur esse Platoni, falsas vulgi non solum, sed sacerdotum etiam eorumque, qui optime versati in rebus divinis putabantur, de eo, quod gratum est diis deque hominum erga deum officiis et dei natura notiones reprehendere: non substitutis tamen in earum locum, quod periculo forte non caruisset, melioribus.“ In quibus viro doctissimo plane assentior, nisi quod equidem Platonem non timoris causa, sed quod res ipsa, de qua disputatur, ita tulerit, alia haud substituisse arbitror.

Quod si Euthyphronem ad eum modum exigo, hanc fere sententiarum seriem complecti videtur: Omnis deorum cultus, qui aut falsas de illorum natura notiones hominibus adfert, aut prava exempla perversaque ad mores pertinentia praecepta docet, summum apud homines malum est censendum, quo praesertim fanatici (quod Euthyphronis exemplo probatur, qui in Cratylo a Socrate tanquam ἐνθουσιῶν saepe memoratur) ad turpissima facinora perpetranda perduci possunt. Etenim omnia, quae bene aut male, pie aut impie aguntur, non ab ineptis illis, quae de diis narrantur, fabellis pendent, sed ad aeterna illa rationis praecepta sunt exigenda. Quicquid enim est, aut bonum et honestum, aut malum et turpe,

non ideo est, quod diis placet aut displicet, sed vice versa, quia aliquid per se est bonum, ideo diis placet, quia malum, ideo displicet; atque omnino bonorum malorumque causa non in deorum voluntate est posita, sed in ipsa rerum natura atque indole.

Sed video me iam ultra terminos vagatum, itaque finem faciam, et quae de singulis quibusdam locis monenda habuerim, in aliam occasionem differam.

Laut der alle Schlesischen Gymnasien betreffenden Hohen Verordnung des Königlichen Consistorii (für das hiesige Gymnasium de d. Breslau d. 7 et praes. 24 Sept. 1824) über das Programm-Wesen soll den ersten Theil jedes Programms eine wissenschaftliche Abhandlung bilden, das Eine Jahr in Lateinischer, das andere in Deutscher Sprache geschrieben. Verfassen soll diese Abhandlung nicht bloß der Director oder Rector, sondern nach einer zu bestimmenden Reihenfolge jeder der sämmtlichen Oberlehrer des Gymnasii.

Demzufolge hatte für dieses erste mal der zweite Oberlehrer Herr Balsam die Abhandlung übernommen.

Im Begriffe den zweiten Theil des Programms, den statistisch-historischen (der dem Rector pflichtmäßig bleibt) nach den Bestimmungen des neuen Gesetzes zu bearbeiten, kam ich in den Fall, mein jüngstes Kind zu begraben und Tags darauf selbst bettlägerig krank zu werden. Ich war daher genöthigt, die meisten Materialien bis zu einem Progamme dieses Herbstes aufzuheben, welches also immer noch in den Lauf dieses Jahres fallen wird.

Nur Folgendes bedarf schon jetzt der Erwähnung.

Der 31 Dec. 1824 schloß mit folgender Schüler-Anzahl ab:

I	II	III	IV	V	Summe
33	35	39	53	50	210

Abgang seitdem 17 (darunter ein fleißiger und wahrhaft frommer Quartaner, welcher in schleichendem Fieber verstarb und der, wie die Section noch bestimmter auswies, an fehlerhaftem Organismus schon lange gelitten hatte). Zuwachs 2.

Unter den Abgegangenen sind auch die Abiturienten (zur Universität) begriffen. Geprüft waren dieselben in dem Abiturienten-Examen, welches d. 16 März unter dem Vorsitze des aus Breslau gesandten Königlichen Consistorialraths Herrn D. Schulz abgehalten wurde und in welchem die Geprüften mit folgenden Zeugniß-Nummern bestanden:

Carl Guhr aus Friedeberg am Queis, Chor-Präfect. Er erhielt No II und wird in Breslau Theologie studiren.

August Seidel aus Seydorf — No II mit einiger Auszeichnung — Breslau, Theologie.

Robert Küttner aus Jauer — No II mit einiger Auszeichnung — Breslau, Rechte und Cameralien.

Ludwig Müller aus Hirschberg — No II — Breslau, Rechte.

(Ein fünfter erhielt No III).

D. 28 März wurden jene vier Abiturienten öffentlich entlassen. Eine nicht unbeträchtliche Anzahl Zuhörer beehrte diesen Act mit Besuch und Theilnahme, wofür ich den Dank der Anstalt abzustatten hiemit nicht verfehle. Derjenige Primaner, welcher den Abgehenden im Namen der Classe acclamirte, war Herrmann Meisner aus Landeshut.

Die Handlung wurde mit dem gestifteten Franzischen Lateinschreibe-Wettstreit (Certamen Franzianum) geschlossen. Sieger waren die Primaner Herrmann Meisner aus Landeshut, Carl Knothe aus Berthelsdorf und Gustav Hanke aus Silberberg.

Zu dem d. 11 bis 13 Apr. auf dem Actus-Saale des evang. Cantorhauses abzuhaltenden Frühlings- oder Oster-Examen lade ich hiedurch Angehörige, Gönner und Unterrichts-Freunde ehrerbietig ein.

Es sitzen zu demselben

I	II	III	IV	V	Summe
28	33	37	47	50	195

(Bis heute sind 13 neue Schüler zur Prüfung angemeldet.)

Ordnung des Examens.

Montags d. 11 Apr.

Vormittags 8 Uhr: Gesang.
Sodann bis 8½: Prima, Christenthumslehre (Herr Archidiac. Havenstein)
8½ — 9: Prima, Latein, Horat. (Herr Oberl. II Balsam)
9 — 9½: Prima, Physik (Herr Oberl. I Ender)
9½ — 10: Prima, Griechisch, Sophocl. (Körber)
10 — 10½: Prima, Alterthumsfach (Herr rc. Balsam)
10½ — 11: Prima, Hebr., Jesaias (Körber)
11 — 11½: Prima, Deutsche Lit. (Herr Pror. Besser)
Nach 11½: Allgemeines und Prämien, die erste Classe betreffend.
Gesang.

...rogramm,

womit

...em Herbst-Examen

des

...ymnasii zu Hirschberg 1841

ehrerbietigst einladet

Dr. Carl Linge,
Königl. Director und Rector des Gymnasii.

Inhalt:

...datione fabulae Aeschyliae, quae Supplices inscribitur, Commentationis ...
...scripsit Dr. Guil. Marckscheffel, Thuringus, Collaborator.
...richten von Michael 1839 bis dahin 1841, vom Director.

Hirschberg,
gedruckt bei J. S. Landolt.
1841.

De
emendatione fabulae Aeschyliae,
quae Supplices inscribitur.

In Aeschyli fabulas quamvis nostra aetate e virorum doctorum studiis multum utilitatis redundaverit, multique versus, qui olim corrupti obscuratique iacebant, iam correcti atque illustrati habeantur, tamen etiamnum tanta depravatorum locorum multitudo restat, ut, qui artem criticam factitare velit, abunde materiae habeat, in qua coniectandi faciat periculum et ingenii acumen exerceat. In qua re quum ego quoque aliquamdiu opellam meam posuissem multaque partim temere partim non prorsus infeliciter tentassem, ne omnis hic emendandi labor iusto fundamento careret aut ad iucundam ludendi levitatem rediret, ante omnia de librorum, quibus Aeschyli fabulas debemus, auctoritate et fide quaerendum esse intellexi, id quod a nemine satis accurate factum mirabar. Itaque me accingebam ad librorum illorum naturam et rationem explorandam; quam rem strenue aggressus ubi per aliquod tempus tractavi, non solum quae intercederet inter singulos libros cognationis ratio et quae cuique fides habenda esset, perspicere, sed etiam vitiorum multorum et originem detegere et emendationem invenire mihi videbar. Horum studiorum specimen edendi occasionem nactus, ne nimia scribendi materia impediar atque obruar, in exemplis afferendis unius tantum fabulae, quae et corruptissima est et maxime a viris doctis neglecta, rationem habebo, Supplicum.

Sunt autem septem potissimum libri, tres codices et quattuor editiones, quibus editores in huius emendatione fabulae usi sunt; quorum nomina haec habeto: codex Mediceus,

(M. littera a nobis significatus,) codex **Parisinus** sive Regius L. (P.), codex Guelferbytanus (G.), editio Aldina (A.), Robortelliana (R.), Turnebiana (T.), Victoriana. Horum librorum magnopere dolendum est quod non omnium satis plena notitia nobis contigit. Editiones quidem illas ipse manu tractavi et, quum Wellauerum in lectionibus earum afferendis iusto negligentiorem fuisse sensissem, denuo qua par est diligentia contuli; qui quae p. VI. de Schuetzii fide queritur, ea fere in ipsum cadunt, ita ut, quod illas accuratissime se contulisse earumque varietates omnes diligentissime adnotasse profitetur, profecto non sine vana iactatione et contra veritatem dictum esse appareat. Nam multa eaque memoratu dignissima prorsus praetermisit, nonnulla, quorum ne vestigium quidem inest in illis editionibus, iis tribuit, plurima vitiose enotavit, saepissime in accentuum notatione deliquit.[a]) Quarum rerum caussa in eo posita est, quod Wellauerus saepe non ipsos illos lectionis fontes inspexit, sed permultas Butleri adnotationes cum ipsis aut editoris erroribus aut typothetarum sphalmatis transscripsit. Quae quum ita sint, ubi mea de iis libris disputatio scripturae varietati a Wellauero adnotatae repugnare videtur, ne quis me erroris arguat aut finxisse quaedam ad meam caussam tuendam existimet, sed potius ut, ne ipsis illa adnotatio fraudem faciat, caveant, eos qui hanc commentationem legent, oro atque rogo.

Iniquior est nostra in codicum indole exploranda atque iudicanda conditio. Nam Medicei libri quanquam duas collationes habemus, alteram a Salvinio factam, qua Butlerus, Blomfieldius, Wellauerus aliique usi sunt, alteram a nescio quo ad Schuetzianum exemplar a. 1808 editum institutam et editioni Weigelianae (Bibl. class. Lips. 1827) adiectam, quam nondum quisquam ad hanc fabulam emendandam adhibuit, tamen quum et saepe inter se discrepent et neutra ea qua par est cura ac diligentia confecta videatur, aliquot locis, quid in illo libro exstare credamus, dubii ambiguique haeremus. Quem quum bis collatum habeamus, eo iam commodo utimur, ut ex altera collatione de alterius fide iudicare liceat neutramque satisfacere iustis postulationibus intelligamus. Longe autem diligentius facta

---

a) Omnia eius negligentiae exempla afferre quum longum sit, unum tractabo, ex quo quantum illa levitas Aeschylo nocuerit intelligi potest. Suppl. v. 998 — 1000. sic edidit:

καὶ οἷς χεῦμ' Ἐρασίνου περιναίεται παλαιόν,

quod ex A. recepisse se dicit. Vulgata scriptura, in qua reliqui libri omnes consentiant, haec est: *οἳ — περιναίετε.* Et *οἱ* quidem est etiam in A., unde patet nihili esse *περιναίεται* istud et meram vitium, cuius generis ingens multitudo illam editionem foedat. Quid poeta scripserit, haud difficile est ad inveniendum, si et quid sententia postulet et quid metrum ferat consideramus. Hermanni quidem emendatio *περιναίονται* tantum abest ut probabilis videatur, ut graecae linguae consuetudini repugnare censenda sit, quoniam Graeci habitare semper *ναίειν* dicunt, nunquam *ναίεσθαι.* Scripserat Aeschylus *οἳ χεῦμ' Ἐρασίνου περιναίουσιν παλαιόν.* *περιναίετε* librarii cuiusdam errori debetur, cui *ἴτε* quod antecedit fraudem fecit, ita ut hic quoque secundam personam desiderari existimaret. Mirabilis sane error, nec tamen incredibilis. Ceterum ne ferri quidem posset illa scriptura Wellaueriana, etiamsi melius esset ab librorum auctoritate munita. Nam nunquam Aeschylus has Anacreontici versus formas: ∪ ∪ –́ ∪ –́ ∪ –́ – et ∪ ∪ –́ – –́ ∪ –́ – respondentes inter se fecit. Non obstat Sept. 705. et 712., quum aut in versu antithetico *ὠμόφρων* mediam syllabam productam habeat aut *εὐκταίαν αι* ante *α* corripiat, quod etiam in *ἱκταίου* Suppl. 380. cadere videtur. Cf. Enger de Aesch. ant. resp. p. 11. 12.

est posterior collatio, cuius beneficio multae Medicei lectiones nobis innotuerunt, quanquam in ea nonnulla omissa sunt, quorum notitiam priori debemus. Ceterum licet illae collationes nonnunquam inter se pugnent, tamen qui universam codicis Medicei indolem bene exploraverit eiusque cum reliquis libris similitudinem et differentiam perspexerit, plerisque locis quid sit in eo libro sine magno erroris periculo divinando assequi poterit. Cavendum est autem, ne collationi Weigelianae tantum tribuamus, ut, ubi Schuetzius coniecturam aliquam in textu posuit, in ea autem nihil adnotatum est, talem scripturam illo libro confirmari putemus. Sic quod Schuetzius v. 93. *πανάποινον* scripsit, id in M. esse minime est credibile. Idem cadit in v. 111., ubi idem *κάρβανον* edidit, quod in codice non esse ex v. 122. (Well. 128. Sch.) apparet, ad quem allata est Medicei scriptura. Neque v. 337. *ἄρασθαι* in M. legi videtur, neque v. 530. *ἐφάπτορ*, quanquam vera est ea Porsonis emendatio ab omnibus praeter Wellauerum editoribus iure recepta [b]). Addo v. 423. 579. 650. 968. 972. (Well.), quibus locis M. fere cum A. et R. consentire puto. [c])

Multo plura desiderantur ad plenam codicis Parisini et Guelferbytani cognitionem; de quibus fieri non potest quin nostra commentatio admodum manca futura sit. Hos necesse est denuo conferat diligentius, qui hanc fabulam posthac est editurus. Codicem Par., ubi nihil ex eo cognitum est, plerumque ad maiorem reliquorum librorum partem accedere iure nobis videmur statuere; Guelferbytanum autem plurimis locis cum A. congruere accepimus.

---

b) Flagitat eam tum metrica tum grammatica ratio. Ac metro quidem subvenire studuit Wellauerus mutando strophico versu, quod prorsus improbabiliter institutum est. In Lexico autem Aeschylio eam viam iniit, quam etiam Hauptius ingressus est, ut non solum *ἐφάπτορ*, sed etiam *πολυμνῆστορ* scriberet; sed ne hoc quidem fert grammatica lex. Priore enim loco nominativus, altero vocativus requiritur; quod si probatione eget, simillimum ex Sept. c. Th. locum adscribam, ubi v. 131. haec leguntur:

Καὶ σὺ Λύκει' ἄναξ, Λύκειος γενοῦ (cf. v. 120. 121.)
Στρατῷ δαΐῳ στόνων ἀϋτάς.

Sic enim alterum versum scribendum esse docet scholiastae B. explicatio: *τῶν ἡμετέρων στεναγμάτων ἀκροατής.* Nostrae autem fabulae versus hoc metro scriptus videtur: ∪ –́ ∪ — — | –́ ∪ — ∪ — ∪

c) Numeri versuum sunt editionis Wellauerianae.

Caput I.

De Turnebi et Victorii editionum auctoritate.

Veterum Aeschyli editionum, Aldinae, Robortellianae, Turnebianae et Victorianae, quod Wellauerus Praef. p. VI. summam auctoritatem et praestantiam esse dicit, id vix dici potest quantopere a veritate abhorreat quantumque Aeschylo nocuerit. Atque de Aldi quidem et Robortelli editionibus postea disputabitur; Turnebus autem, quem Victorius plerumque ita sequitur, ut eius caussa ab illius iudicatione seiungi nequeat, quanta temeritate et audacia in poetae verba grassatus sit, hoc capite demonstrare conabor. Is enim quum tres tantum fabulas, ut ipse fatetur in praefatione graeca, codicis alicuius adiumento usus ederet, (quas fabulas Prometheum, Septem et Persas fuisse facile intelligitur,) ad reliquarum emendationem nihil auxilii habebat praeter depravatissimae Aldinae exemplar, in cuius vitiis tollendis saepe miro modo se torsit. Non negandum est, haud paucis locis sagacitate eius veram scripturam esse inventam atque restitutam; pluribus tamen corruptis poetae verbis graviora etiam vulnera inflixit posterioresque editores, qui eius editionem codicis usu niti putarent, saepe in fraudem induxit et veram emendandi viam obstruxit atque interclusit, id quod Wellauero saepe accidit. Cf. ad v. 354. 404. 675. 598. al.

Iam ut de huius editionis indole facilius iudicari possit, gravissimas scripturas nullo alio libro traditas in genera quaedam distribuam, et primum quidem ea significabo, ex quibus maxime apparet, quantopere Turnebus ex Aldo pendeat. Ex Aldinae vitiis male correctis haec originem traxerunt, quae leguntur v. 15. 43. 47. 61. 66. 116. 156. 194. 212. 259. 261. 269. 314. 317. 382. 387. 428. 444. 450. 466. 598. 638. 648. 655. 659. 675. 694. 756. 759. 767. 772. 793. 807. 823. 832. 848. 856. 860. 872. 873. 917. 978. 1008. 1026. 1041. 1058.

Horum exemplorum indolem, in quorum enumeratione ea praetermisi, ubi Turnebus ipsa Aldinae menda in suum librum transtulit, si quis consideraverit et perpenderit, non amplius dubitabit, quid de illius editionis praestantia statuendum videatur. Etenim praeter Aldinam editorem nullo libro quum hanc fabulam ederet usum esse facile intelliget. Nam omnibus fere his locis Turnebum id egisse patet, ut ex lectionibus sive potius corruptelis Aldinis, quae saepe ne graeca quidem verba exhibent, aliquem certe sensum erueret ac saltem vocabula graeca in textu poneret. Idem cadit in multa alia exempla, ubi quanquam Aldinae vestigia minus manifesta sunt, coniecturas tamen a Turnebo in verborum continuationem receptas esse patet, quibus aut metrum restitueret aut sententiam adiuvaret. Con-

iecturis autem eas quas infra versuum numeris significabo lectiones niti ex eo intelligitur, quod semper mutandi caussae afferri possunt; quae quum minime in occulto iaceant, ne libelli ambitum sine fructu augeam, silentio praetermittendae videntur. Maxime autem ex ipsa lectionum indole origo satis aperte perspicitur. Antiqui enim libri saepe aliquid praebent, quod aut omni sensu careat aut metrum pessumdet aut ne graeci quidem vocabuli speciem habeat. Turnebianae autem lectiones saepissime ita comparatae sunt, ut, quamvis primo adspectu illis scripturis praestare videantur, tamen re accuratius considerata falsissimae inveniantur et a genuino scribendi genere, quod nonnunquam leni admissa mutatione ex antiquiorum librorum corruptelis restitui potest, longius etiam absint. Eiusmodi exempla invenies v. 83. 104. 136. 139. 153. 160. 195. 196. 263. 317. 354. 381. 423. 430. 481. 505. 542. 548. 599. 679. 774. 790. 827. 830. 884. 885. 886. 888. 897. 952. 965. 1027. 1038. 1054.

Neque exigua est eorum locorum copia, in quibus Turnebus falsa quadam ratione ductus a vera Aldinae reliquorumque librorumque scriptura discessit, multoque peiora scribendi genera invexit; id quod his versibus factum videtur v. 85. 109. 132. 186. 201. 202. 333. 371. 390. 554. 592. 680. 710. (νῦν) 719. 844. 788. 825. 835. 845. 869. 901. 916. 968. 990.

Habes insignem versuum multitudinem, ubi T. manifestas coniecturas exhibet. Quae lectiones si ex codice aliquo essent desumptae, in eum idem quod de T. dixi caderet et habere eum aperta correctoris vestigia censendus esset. At dicat quispiam esse aliquot exempla, ubi scripturas praebeat aut verissimas aut certe tales, ut nulla mutandi ratio appareat, ideoque fieri posse, ut Turnebus etiam codicis alicuius auxilio fuerit adiutus. Cuiusmodi opinioni ut occurratur, iam eos locos indicabo, ubi T. scriptura mala est et, quum ab antiquiorum auctoritate librorum recedat, tamen nulla facile mutationis caussa perspicitur. Quorum quidem numerus exemplorum adeo est exiguus, ut contra illorum multitudinem nihil valeat, praesertim quum pleraque admodum levia sint errorique tribuenda videantur: v. 3. 99. 126. 357. 375. 853. 899. 943.

Nec maiorem vim ad T. fidem defendendam ea exempla habent, ubi haec editio prima id quod verum videtur exhibet. Quominus enim huic rei multum tribuamus, impedimur eo, quod omnes eius generis varietates ita sunt comparatae, ut emendatio admodum facilis fuerit. Quare his ipsis uti licet ad id quod de T. diximus comprobandum. Etenim mirum profecto esset, si Turnebus plerosque fabulae versus corruptos tentans nunquam verum invenisset, ne ibi quidem, ubi quisque vel mediocriter graece doctus genuinam scripturam eruere poterat. Cuius generis haec exempla habeto: v. 2. 4. 129. (ἀχείματον). 223. 251. 252. 262. 267. 297. 324. 362. 395. (καὶ om.). 412. 442. 454. 490. 496. 505. 550. 605. 617. 673. 674. 692. 698. 701. 713. 728. 751. 781. 806. 831. 919. 922. 937. (εὔθυμον).

His igitur versibus Turnebi operam Aeschylo salutarem fuisse eiusque ingenio veras

scripturas deberi puto. Poteram nonnulla alia exempla addere, ubi abiecto ν ephelcystico metro consuluit. Sed pluribus etiam idem emendandi genus numeris nocuit, quum editor omnibus locis illam litteram expellere, etiam ubi necessaria esset, in animum induxisset.

Iam ad aliud emendationum Turnebianarum genus accedo. Exstat enim magnus exemplorum numerus, ubi quum ne hodie quidem malae eius coniecturae e verborum contextu eiectae sint, poeta etiamnum vulneribus, quae editor iste ei inflixit, laborat. Quorum partem quidem Wellauerus sustulit revocatis meliorum librorum scripturis; sed tamen is quoque non perspecta huius editionis indole multos locos emendandos reliquit. Nam pariter atque priores editores veri quadam specie deceptus iusto cupidius id quod apud Turnebum erat arripuit cum maximo poetae detrimento. Quare quum ista editio nullam prorsus auctoritatem habeat, semper ubi sola aliquid praebet, de ipsarum lectionum pretio quaerendum est. Quod si fecerimus, de multis versibus, ubi nunc lectio Turnebiana probari solet, iure dubitabimus.

Ut igitur ex hac disputatione aliquid utilitatis in poetam redundet, eos locos, qui a Turnebo depravati aut infeliciter tentati emendatione indigent, tractabo et, si fieri potest, quid poeta scripserit ostendam. Ex qua disputatione simul apparebit, cuius generis pleraeque sint editores illius emendationes. V. 16. *τῆς οἰστροδόνου*, quod nunc ex T. coniectura vulgatur, quum antiquiores libri fere omnes *οἰστροδόμου* habeant, haud male quidem inventum est et confirmatur vocabulo *οἰστροδόνητος* v. 568. Sed tamen quum *ο* et *α* litterae in Aeschyli libris saepe confusae inter se sint, videndum est an poeta *οἰστροδάμου* scripserit.

V. 19. *τίνα γοῦν*. M. *τίναι οὖν*. reliqui libri *τίνα οὖν*. Quum sententiarum nexus non restrictivam, sed consecutivam particulam requirat, Turnebianae emendationi longe praestare videtur Burgessiana *τίν᾽ ἂν οὖν*, in qua etiam *ἂν* particula percommode ad rectam enuntiationis formam addita est.

V. 75. *στυγοῦντες*, pro quo quum a Wellauero ex reliquis libris *στύγοντες* afferri vidissem, Aeschylum *στέγοντες* (arcentes) posuisse coniiciebam. Quod quidem vocabulum etiam Sept. c. Theb. v. 1000, ubi nonnulli libri pro *εἴργων στυγῶν* habent, restituendum est, quum *εἴργων* illud nihil sit nisi explicatio verbi *στέγων*. Cf. Schol. ad Suppl. 128. *ἅλα στέγων*] *τὴν θάλασσαν εἴργων*. Sed quum *στύγοντες* istud vitium typographicum editionis Butlerianae esse intellexissem, Wellaueri negligentia propagatum, (antiqui enim libri *στυγόντες* exhibent, certe M. R. A.), illam emendationem prorsus inutilem esse sensi; nam antiqua lectio, a T. perperam mutata, vel propterea praeferenda videtur, quod aoristi participium *δόντες* praecedit nec ulla temporis mutandi ratio apparet. Similiter v. 523. *ὕβριν εὖ στυγήσας* legitur. In secundi autem aoristi forma nemo, puto, offendet, quum Homerus Od. X, 113. et Il. XVII. 694. *ἔστυγε* dixerit.

V. 183. *τεθυμένος* omni fide ab libris caret, qui *τεθειμένος* praebent, in quo aliud quid latet. Verba, quae Sept. v. 79. leguntur, *μεθεῖται στρατὸς στρατόπεδον λιπών*,

comparanti probabile fit, poetam μεθειμένος dedisse. Quanquam ipse huic coniecturae non multum tribuo.

V. 256. τῶνδ ἔτ ἐπὶ τάδε κρατῶ, quod aperte ex Aldina scriptura a. T. derivatum est, vel propter insolitam syllabae finalis vocis τάδε productionem ferri nequit; deinde ἔτ' illud nec quid hoc loco significet intelligo, et iusta auctoritate caret. Nam Aldinam editionem, qua nititur, exigui pretii librum esse Wellauerumque ei immerito magnam fidem tribuisse suo loco demonstrabitur. Meliorum librorum scripturas si comparamus, facile illud verum esse intelligimus, quod iam alii invenerunt, τῶνδε τἀπὶ τάδε κρατῶ.

V. 259. pro Χώρας γὰρ ἐλθὼν Ἄπις ἐκ Ναυπακτίας, quod ex Aldino glossemate Ἄπις γὰρ ἐλθὼν ἐκ χώρας Ναυπακτίας ductum esse patet, ex libris fide dignioribus Ἄπις γὰρ ἐλθὼν ἐκ πέρας Ναυπακτίας revocandum est; nam istud vel propter verborum collocationem tolerari nequit. Quum enim rex id agat, ut nominis Ἀπία originem aperiat, Ἄπις nomen, in quo vis totius sententiae inest, in principio enuntiati poni est consentaneum. Πέρα est antiquum substantivum, cuius generis poeta in hac fabula studiosissimus fuit. Cf. Haupt ad Suppl. p. 134. 5. Significat terram trans mare sitam. Ceterum hoc substantivum Goettlingius etiam Hesiod. Theog. 274. invenisse sibi visus est.

V. 302. τί οὖν ἔτευξεν ἄλλο δυσπότμῳ βοΐ; Meliores libri τί οὖν ἔτευξε δ' ἄλλο δ. β.; quod Wellauerus interrogationis signo post οὖν posito iure praeferendum iudicavit.

V. 312. Λιβύη μέγιστον τῆςδε γῆς καρπουμένη. Τῆςδε, quod ab antiquioribus libris abest, ne ferri quidem videtur posse, quum, quoties Aeschylus in hac fabula ἥδε γῆ sive ἥδε χθών dixit, his verbis semper Argivorum terram significaverit. Cf. v. 181. 248. 261. 289. 320. al. Quae vox exciderit, nemo facile nisi meliorum codicum auxilio adiutus dicat.

V. 332. τίς δ' ἂν φίλους ὠνοῖτο τοὺς κεκτημένους. ὠνοῖτο verbum interpretes mirifice vexavit. De vitio monere poterat A. et R. (fortasse etiam codicum) scriptura ὤνοιτο, qua magnopere confirmatur egregia Bambergeri coniectura ὄνοιτο. Ceterum cum eodem etiam φιλοῦσ' scribendum est, ad quod verbum spectat οὕτως in versu proximo, qui, nisi hanc quoque mutationem admiseris, nullo omnino sententiae vinculo cum hoc coniunctus est.

V. 356. ante Wellauerum σὺ δὲ παρ' ὀψιγόνου μάθε γέρων ὢν vulgabatur, pro quo vetustiores Turnebo libri γεραφρόνων exhibent, quod accentu mutato recipere non dubitavit Wellauerus. Hauptius autem Hermanni et Burgessii, qui γεραιόφρων proposuerunt, sententiam probat. Mihi nemo id videtur repperisse, quod probabile sit. Γεραφρονῶν enim est vocabulum pessimae notae ac fere monstrum vocabuli, quod non solum exemplis caret, verum etiam, id quod gravius est, analogiae legibus repugnat. Neque inest in γέρας senectutis notio. Γεραιόφρων autem non satis ad litterarum in libris servatarum similitudinem accedit. Alia caussa, cur in his emendationibus acquiescendum non esse putem, posita est in metro. Quum enim duo priores antistrophi versus accuratissime ad strophae formam compositae sint, ut syllabae syllabis respondeant, etiam in hoc versu eandem numerorum aequabilitatem

desidero et hanc dochmiorum formam restituendam censeo: ⏑ ⏑́⏑ ‒́ ⏑ ⏑ ‒́ ⏑ ⏑́⏑ ⏑́⏑ ⏑ ‒́. a)
Quod quum neutro illorum vocabulorum fiat, aliud excogitavi, quod non solum huic postulationi satisfacit, sed etiam duabus litteris additis, quae facile intercidere poterant, ex eo quod in libris est sine ulla violentia effici potest. Puto autem Aeschylum *γεραροφρονῶν* scripsisse, quod verbum quanquam alibi non videtur exstare, tamen recte fictum est ad similitudinem cum aliorum tum *κακοφρονῶν*, quo poeta Ag. 1147. usus est. *γεραρὸς* autem legitur Ag. 704. Suppl. 653. Attamen, ne quid dissimulem, ambigi potest, an *γεραρὰ φρονῶν* scribendum sit.

V. 395. *τύχη*. Veteres libri *τυχϑῇ* contra metrum et sententiam; quod ex *τύχοι* ortum est *O* littera in *Θ* depravata. Hac quidem emendatione, quae Porsoni debetur, non opus esse dicit Wellauerus; sed quum etiam *τύχη* mera sit T. coniectura, *τύχοι* autem propius ab antiqua scriptura absit, hoc praeferre nemo dubitabit. Simile est, quod v. 269. pro *ἐξεύχοιο* A. *ἐξεύχϑιο* habet.

V. 404. pro *οἰνωμένον* ex melioribus libris, in quibus *ὠνωμένων* legitur, cum Pors. et Elms. *ᾠνωμένον* restituendum est.

V. 438—440. inde a T. vulgo sic leguntur:

καὶ χρήμασι[ν] μὲν ἐκ δόμων πορϑουμένων
ἄτης γε μείζω, καὶ μέγ' ἐμπλήσας γόμον,
γένοιτ' ἂν ἄλλα κτησίου Διὸς χάριν.

Quae scriptura et sententia caret et ab reliquorum librorum auctoritate abhorret, in quibus *ἄτην* et *γόμου* legitur. De his versibus paene desperatis quid alii indicaverint silentio praetermittens, quid mihi videatur breviter dicam. Revocata enim antiqua scriptura unaque litterula mutata sic scribendum puto:

Καὶ χρήμασιν μὲν ἐκ δόμων πορϑουμένων,
ἄτην γε μείζω καὶ μέγ' ἐμπλῆσαι γόμου,
γένοιτ' ἂν ἄλλα κτησίου Διὸς χάριν.

---

a) Quae de metri convenientia dixi, ea impugnare aliquis possit exemplo ex eadem stropha petito. Proximi enim versus vulgo ita leguntur, ut strophicus hanc habeat dochmii formam: ‒ ‒́ ‒́ ⏑ ‒́, antistrophicus autem hanc: ⏑ ⏑́⏑ ‒́ ⏑ ‒́. Verum *λευκόστικτον* unius Robortellianae auctoritate perquam exigua nititur. Hanc enim editionem ex codice innumeris locis correctoris manum experto descriptam esse alio loco ostendemus. Eiusmodi exemplum hoc est. In ceteris libris est *λευκόδικτον*, quod non recte in *λευκόστικτον* emendatum esse plures rationes evincunt. Primum enim hoc otiosum est neque satis aptum epitheton; deinde cur vitula mugire et pastoris auxilium implorare dicatur, nulla ratio apparet; tum responsio, quae illa scriptura efficitur, talis est, qualem Aeschylus non videtur admisisse, cf. Enger de Aesch. ant. resp. p. 52.; denique mutatio ista non satis lenis est. Omnes has difficultates vitaveris, si mecum *λυκοδίωκτον* (a lupo fugatam) scripseris, quod quin verum sit, minime dubito. Sic igitur v. 346. corrigendus est:

Λυκοδίωκτον ὡς δάμαλιν, ἃ 'ν πέτραις
'Ηλιβάτοισιν ἀλκᾷ πίσυνος μέμυκε.

Vides igitur etiam hoc exemplo confirmari id, quod supra de metro monuimus.

Haec mutatio adeo lenis est, ut, si aptam sententiam efficiat, omnibus emendationibus praeferenda videatur. Ego sic explico: „Et quod ad opes quidem attinet post domorum eversiones Jovis beneficio aliae fortasse contingant, quae vel maius damnum nova copia resarcire vel compensare queant.“ *καὶ* ante *μέγ'*, ut saepe ante *μάλα*, augendi et intendendi vim habet; *ἐμπλῆσαι* infinitivo consilii vel eventus notio adiuncta est, ita ut *ὥστε* cogitatione addi possit. *ἄλλα* sine dubio supplendum est vocabulo *χρήματα*, *χρήμασιν* autem cum *γένοιτ' ἂν* coniungendum est. Ceterum duo alii huius fabulae versus restituto infinitivo pro participio aoristi emendandi sunt, qui postea tractabuntur.

V. 453. *Τύχη γυναικῶν ταῦτα συμπρεπῆ πέλει.* *τύχη* T. debetur; *τύχαν* M. G. *τύχα* R. *τύχειν* A. *πέλει* unus G.; reliqui, etiam T., *πέλοι.* Quae vulgantur, non intelligo; maxime *τύχη* ineptum est, quod non potest de conditione mulierum dictum esse. Ex optimi codicis M. scriptura, ad quam reliqui libri prope accedunt, si unam litteram mutaveris, summa cum probabilitate genuina scriptura refingi potest hunc in modum:

τάχ' ἂν γυναικῶν ταῦτα συμπρεπῆ πέλοι,

quorum verborum haec est sententia: „Videntur haec (*στρόφοι* et *ζῶναι*) ornamenta mulierum esse.“ Aptissima autem videtur orationis forma, qua rex utitur *τάχ' ἂν-πέλοι* dicens. Vestitum enim puellarum a Graeca consuetudine abhorruisse ex v. 231. sqq. intelligimus:

Ποδαπὸν ὅμιλον τόνδ' ἀνέλληνα στόλον,
πέπλοισι βαρβάροισι καὶ πυκνώμασι
χλίοντα, προςφωνοῦμεν; οὐ γὰρ Ἀργολὶς
Ἐσθὴς γυναικῶν, οὐδ' ἀφ' Ἑλλάδος τόπων.

V. 463. *Καὶ πολλαχῇ γε.* Libri *καὶ μὴν πολλαχῇ γε*, ex quo Ahrensius p. 7. facilius *καὶ πολλαχῇ μὴν* emendari posse monuit.

V. 585. *ἐνδικωτέροισι* pro *ἐνδικωτέροισιν* T. scripsit, acerrimus litterae paragogicae exagitator, quam aliis quidem locis posteriores editores revocaverunt. Sed etiam hoc loco necessaria est littera illa, quum in versibus iambico-antispasticis ultimam syllabam longam esse oporteat.

V. 598. *ἓν εἰπὲ δ' ἡμῖν* manifesta est T. coniectura, metri caussa facta, quum A. et G. *ἔνεπε* exhiberent. In optimis codicibus Florentino et Parisiensi *ἐνόσ περ* exstat, in ed. R. *ἔνισπε δ'*, quod quamquam non minus ex coniectura profectum videtur, Turnebiana tamen lectione longe praestabilius est et ab aliis merito receptum. Wellauerus quidem Turnebum, cuius fidei nimium tribuere solet, secutus est, quanquam *ἓν* illud fere ineptum videtur.

V. 668. *Νούσων δ' ἑσμὸς ἀπ' ἀστῶν*
Ἵζοι κράτους ἀτερπής.

quibus verbis respondent haec v. 675.

Εὔφημον δ' ἐπιβοῷεν
Μοῦσαι θεαί τ' ἀοιδοί.

In altero strophae versu κράτους a Turnebo profectum est, antiquioribus libris omnibus κράτος praebentibus. Longe gravior est in priore antistrophico versu librorum discrepantia, ita quidem, ut duo antiqua scripturae genera discerni queant; quorum alterum ad M. P. et R. pertinens hoc est εὐφήμοις δ'ἐπὶ βωμοῖς; (nam quum ευ et α saepe inter se confundantur, R. fere cum M. congruit), alterum, in quo A. fere cum G. consentit, hoc: εὔφημον δ'ἐπὶ βωμῶν. A. quidem εὔφημαν δ'ἐπιβωμὰν habet, sed hoc ipsum revera nihil aliud est quam quod in G. exstat, quum quoties in A. α, ο et ω litterae inter se permutatae sint dici nequeat. Iam vide mihi, quam improbabilem emendandi viam Turnebus ingressus sit. Primum enim quae in vulgata scriptura obtinet metri ratio:

— — —́ ∪ ∪ —́ —
— —́ ∪ — ∪ —́ —,

nullo modo tolerari potest. Potius si totius carminis numeros comparamus, quantamque partium singularum aequabilitatem poeta instituerit, consideramus, hoc numerorum genus requiri intelligimus:

— — —́ ∪ ∪ —́ —
— — —́ ∪ ∪ —́ —

Quod quidem in stropha facillime ex librorum scriptura accentu tantum mutato (κράτος in κρατὸς) restitui potest, qua emendatione etiam sententia adiuvatur, quum T. lectio non facilem habeat explicatum. κρατὸς autem bene tuetur Ahrens p. 27. Multo maiori offensioni est versuum antistrophicorum conditio. ἐπιβοῷεν enim et metro officit et inepte de Musis dictum est, quum nec quid ἐπὶ sibi velit perspici queat, neque βοᾶν Musarum sit. Quod si reputavisset Wellauerus, non probasset Butleri coniecturam εὔφημον δ'ἐπιβώντων. Deinde verba Μοῦσαι θεαί τ' ἀοιδοί, quae item metro adversantur, aperte falsa sunt. Vide Ahrens p. 26, qui locum haud improbabiliter sic corrigit:

Εὔφημον δ'ἐπὶ βωμοῖς
μοῦσαν θεῖεν ἀοιδοί.

Eam emendationem perpolivit Hermannus in Jahnii Ann. 1832. T. VI. 1. p. 41., in θεαί τ' latere θείατ' monens; is tamen in eo fallitur, quod εὐφήμοις genuinum putat. Nam εὔφημον minime iusta auctoritate caret; est enim in G. (et A.); εὐφήμοις autem quomodo explicandum sit non video, ita ut antiquus librarii cuiusdam error esse videatur in meliores libros M. P. R. propagatus. Ceterum quum G. et A. in priore versus parte meliorem scripturam servaverint, dubitari possit an ex his etiam βωμῶν recipiendum sit. Quod ego quidem minime probaverim duabus potissimum de caussis. Primum enim nisi βωμοῖς antiquissimam scripturam fuisse statueris, non facile intelligas, qua ratione omnino error ille quem notavi (εὐφήμοις) committi potuerit; deinde dativus aptior videtur, quum inter ἐπὶ βωμῶν et ἐπὶ βωμοῖς id discrimen intersit, ut prius significet „in altaribus", alterum „ad (apud) altaria"; qui sensus hic necessarius est.

V. 725. *ἐπιτυχεῖ κότῳ* ex Aldina scriptura *ἐπὶ τύχει κότῳ* derivatum est; in aliis libris *ἐπὶ* (vel *ἐπεὶ*) *τάχει κότῳ* legitur. Illud, quod nunc vulgatur, sensu molestum iudicat Ahrens p. 6.; nondum enim Aegypti filios finem assecutos esse. Idem *ἐπὶ ταχεῖ κότῳ* legendum esse vidit, quod „optimum sensum praebet; nam e celeritate itineris Aegyptiadarum animus pugnae cupidus (v. 723) cognosci poterat. *ἐπὶ* cum dativo rationem et modum indicat cf. 623."

V. 745. *Οὔτοι ταχεῖα ναυτικοῦ στρατοῦ στολὴ,*
Οὐδ᾽ ὅρμος, οὐδὲ πεισμάτων σωτηρία
Ἐς γῆν ἐνεγκεῖν κτλ.

De difficillimo hoc loco, quum certa emendatio non sit in promptu, hoc tantum monebo, *ταχεῖα στολὴ* verba, ut absunt a librorum auctoritate (in iis enim *ταχείᾳ-στολῇ* legitur), ita ne tolerabilia quidem esse. Repugnat enim sententia, quam haec T. coniectura efficit, iis quae antea dicta sunt. Sane enim cito Aegyptiacam classem advehi Danaus ipse nuntiaverat v. 699. 704. cf. v. 725. *ἔπλευσαν ὧδ᾽ ἐπὶ ταχεῖ κότῳ*. Quare revocata antiqua lectione comma post *στολὴ* delendum est. In proximis autem pro *σωτηρία* in M. R. A. *σωτηρίου* legitur, in G. *σωτηρίαν*, ita ut fortasse *σωτήριον* legendum et comma in fine alterius versus ponendum sit. Iam haec verba sic interpretor: „Profecto celeri exercitus navalis expeditioni neque portus paratus est, neque funium salus, ut naves in terram trahi possint." Attamen quominus hanc coniecturam veram existimem, impedior *οὐδ᾽-οὐδὲ* negationibus, pro quibus *οὔϑ᾽-οὔτε* desidero.

V. 763. *ἀμπτᾶσα δ᾽ ὡςεὶ* pessima est T. coniectura tum ab librorum scriptura longe discedens tum metrum pessumdans, pro qua quid ex corruptis librorum lectionibus refingendum sit, in eo commentationis capite dicam, ubi de codice Parisiensi disputabo.

V. 776. *ἐρημάς* metro officit. G. et A. habent *ἠρέμας*; quod, quum *η* et *κ* saepius inter se confundantur, nihil aliud est, quam quod R. praebet *κρέμας*, quod quin etiam in M. et P. inveniatur, minime dubito, quamquam ex his nihil varietatis enotatum video. Certe *ἐρημὰς* mera est T. coniectura, in cuius locum sine dubio Robortelli scriptura accentu tantum mutato (*κρεμὰς*) substituenda est. Etiam in proximo versu *γυπιὰς* scribatur necesse est. Pro *ἀπρόςδεικτος* vide ne *ἀπρόςστεικτος* reponendum sit.

V. 856. *περιχριμπτὰ* procusum est a T. ex *περιχοιμπτά*, quod est in A.; reliqui libri *περιχαμπτά*, quo quid faciam incertus adhuc haereo.

V. 928. *ἴσϑι τάδ᾽, ἤδη πόλεμον αἱρήσῃ νέον.* Duobus huius versus locis T. omnium librorum scripturam mutavit, quae haec est: *ἴσϑι μὲν τάδ᾽ ἤδη πόλεμον ἐρεισϑενέον.* Nam quod R. *αἱρεῖσϑαι νέον* habet, hoc ipsum ex emendatione natum est. Initium versus difficillimum est emendatu; *μὲν* particulam si abiicere licet, scripserim ego *εἴσει τάδ᾽*, quod non multum abest ab *ἴσϑι τάδ᾽*, quum *Θ* et *Ε* litterae saepius inter se permutatae in libris sint et *ι* ex *ει* vetere pronuntiandi ratione facile oriri potuerit. In altera autem versus

parte pro *αἱρήσῃ* aperte *αἵρεσθαι* reponendum est, quod a Porsone inventum non displicet Wellauero. Sed cur ille *ἤ 'σται τάδ' ἢ δεῖ πόλεμον* scribendum esse statuerit, vix assequare. *αἵρεσθαι* autem verum esse vel ex his locis intelligitur: v. 337. *βαρέα σύ γ' εἶπας, πόλεμον αἵρεσθαι νέον.* v. 434. *ἢ τοῖσιν ἢ τοῖς πόλεμον αἵρεσθαι μέγαν.*

Quod ad verborum structuram attinet, infinitivus offensioni non erit, si verba *πόλεμον νέον* pro appositione pronominis *τάδε* habebis. Cf. Pers. 423. *εὖ γὰρ τόδ' ἴσθι, μηδάμ' ἡμέρᾳ μιᾷ πλῆθος τοσουτάριθμον ἀνθρώπων θανεῖν,* et 427. *εὖ νῦν τόδ' ἴσθι, μηδέπω μεσοῦν κακόν,* ubi noli commate post *ἴσθι* deleto *τόδ'* ad *κακὸν* referre, cui rationi verborum collocatio repugnat. — Quae de hoc loco disputavimus, si cui minus satisfaciunt, ei ego aliam emendationem propono hanc:

ἴσθ' ἓν τόδ' ἤδη, πόλεμον αἵρεσθαι νέον,
sive *ἴσθ' εὖ τάδ' ἤδη, κτλ.*

V. 937. *εὔθυμόν ἐστιν εὐτυχεῖς ναίειν δόμους.* In hoc versu T. tria de suo dedit, *εὔθυμον* pro *εὐθυμεῖν*, quod quidem probabiliter factum est, *εὐτυχεῖς* pro *ἐντυχούσῃ* et *δόμους* pro *δόμοις*, quod in omnibus libris esse Wellauerus non adnotavit. Duas posteriores emendationes minime probo. Primum enim eiusmodi crisis iusto violentior iustaque ratione destituta est; deinde autem *εὐτυχεῖς* ne aptum quidem videtur, quum enuntiationum duarum deinceps positarum vis insit in vocabulis *πολλῶν μετ' ἄλλων* et *μονοῤῥύθμους*. Quid Aeschylus scripserit, difficile est ad dicendum; nam neque *εὐτύκους*, quod Porson invenit, neque *εὐτύχους*, quod Passovius videtur legisse, probabile est. Si in omnibus libris non *εὖ*, sed *ἐν* syllabam et dativum *δόμοις* inveniri reputamus, in eam incidimus suspicionem, poetam *ἐν* .... *δόμοις* coniunxisse. Quid autem *τυχούσῃ* verbo faciendum sit, alius videat; mihi veriorem emendandi viam indicasse sufficit.

V. 980. *κἄλωρα κωλύουσαν ὡς μένειν ἐρῶ.*

Quum in omnibus libris *θ'* ante *ὡς* additum sit, eius in emendatione huius versus ratio habenda erit.

V. 1015. *Στυγερὸν* T. Sed *στύγειον* M. P. G. A. R., unde fortasse *στύγιον* reponendum esse recte monet Wellauerus.

V. 1027. *φυγάδας δ' ἐπιπνοίας* contra metrum et sensum. *φυγάδες δ' ἐπιπνοίαι* (sic) omnes libri antiquiores praeter R., ubi *φυγὰς δ' ἐπιπνοία* legitur. Correxerunt *φυγάδεσσιν δ'*, quod verum videtur, quum etiam Pers. 545. Mediceus pro *βαρίδεσσιν βαρίδες τε* habeat. De altero vocabulo ambigi potest; mihi *φυγάδεσσιν δ' ἔπι ποιναί* poeta dedisse videtur: „Fugitivis autem poenae instant.“

Postquam aperte vitiosas T. mutationes, quae omnes fere editiones occupaverunt, exagitavimus et explosimus, superest, ut de locis quibusdam dicatur, in quibus quae etiamnum vulgantur T. correctiones dubitari potest utrum verae sint an falsae. —

V. 60. *ἀηδόνος* pro *ἀηδονῆς*. Sed nescio, an Aeschylus, apud quem, maxime in hac

fabula, multa singularia exstant, formam ἀηδονή admiserit. Simile exemplum est v. 832., ubi, quum in omnibus libris ἵδρανα legatur, non sine dubitatione cum Victorio ἕδρανα corrigere audeam.

V. 101. μαινόλιν pro μενόλιν, qua mutatione quominus versum vere emendatum putemus, metri ratione prohibemur.

V. 191. τὰ χρεῖ' ἔπη. v. 549. Λύδια pro λύγια. Sed ne sic quidem metro prospectum est. V. 590. θοάζον, quod Wellauero verum videtur.

V. 627. πυρίφατον pro πυρέφατον. Sed gravius vitium latere perspexit Droysen in Zimmermanni Diar. Ant. Stud. 1841. No. 28., κτίσαι non posse praedicatum esse nominis Ἄρη monens, sed pendere ex μάχλον; praedicatum autem depravatum esse in πυρίφατον. Qui quod ipse coniecit, πυριφαγεῖν, vereor ne rectius πυρὶ φαγεῖν scribatur. Ceterum iam antiquus homo verbum, quod ex μάχλον penderet, desiderasse videtur, quare βοᾶν scripsit, quod, ut in A. et R. exstat, ita etiam in codicibus esse suspicor. Hac data occasione moneo, τὰν ante Πελασγίας minime cum plerisque editoribus eiiciendum esse. Constat enim hic versus ex dochmio duobusque creticis. In antistrophico autem verba πράκτορά τε σκοπόν corrupta esse etiam sententia docet. Primum enim Δῖος σκοπός non potest esse Jovis oculus, quanquam ea est scholiastae opinio. Neque tueri se potest hoc exemplum illo, quod est v. 376., ubi Juppiter ipse ὁ ὑψόθεν σκοπός dicitur. Deinde τε abesse debebat, quoniam alterum epitheton est necessarium, alterum ornans. Denique oculi notio parum convenit vel potius adversatur iis, quae deinceps adduntur: δυσπολέμητον, ὅν τίς ἂν δόμος ἔχοι ἐπ' ὀρόφων μιαίνοντα· βαρὺς δ' ἐφίζει.

Quae si cum his exemplis comparamus:

> v. 342. βαρύς γε μέντοι Ζηνὸς ἱκεσίου κότος.
> v. 380. μένει τοι Ζηνὸς ἱκταίου κότος κτλ.
> v. 473. ὅμως δ' ἀνάγκη Ζηνὸς αἰδεῖσθαι κότον
> Ἱκτῆρος· ὕψιστος γὰρ ἐν βροτοῖς φόβος.

dubium esse nequit, quin poeta κότον posuerit.

Huic vocabulo praecedunt litterae ά τε σ, unde nihil facilius nascitur, quam ἄτας, quod ex πράκτορ' pendet. Eam emendationem etiam a Bambergero factam video, qui tamen ἄτης scripsit. Neque longe a vero abfuit Burgessius. —

Redeo ad Turnebi emendationes, ex quibus non certa est ea, qua v. 721. ἐγὼ pro ἐγὼν scripsit. Hoc enim quoniam omnium librorum fide nititur, vereor ne retinendum sit. Usus est ea forma poeta Pers. 895., ubi ut a sequenti vocali excusationem habet, ita hic a collocatione in versus exitu. Praeterea etiam Suppl. v. 104. restituenda videtur, ubi quod in omnibus libris legitur λέγων (A. λεγῶν), id non ex δ' ἐγὼ (quod Engerus p. 72. nexu verborum recte perspecto proposuit), sed ex δ' ἐγών natum esse verisimile est; ita ut totus locus sic emendandus videatur:

Τοιαῦτα πάθεα μέλεα θρεομένα δ' ἐγὼν
λιγέα βαρέα δακρυοπετῆ,
ἰὴ, ἰὴ, ἰηλέμοισιν ἐμπρεπῆ
ζῶσι γόοις με τιμῶ.

In postremo versu *ζῶσι* pro *ζῶσα* scripsi; nam mortuus nemo se lugere potest, et Aeschylus si eam oppositionem, quam indicavit Bamberger in Zimmerm. Diar. 1839. p. 880, efficere voluisset, videtur *ζῶσαν* scripturus fuisse. De ea vocis *ζῆν* quam statuo notione cf., quos citavit Well. ad Ag. 793. — Ceterum pro *λέγων* ambigi potest an *λέγειν*, quod pendeat ex *μέλεα*, reponendum sit.

V. 810. *πρόξενα* pro *πράξαν*. 822. *ὀλόμεναι*.

Haec de Turnebo satis dicta sunt; cuius editionem in Supplicibus quidem Victorius plerumque secutus est, ita tamen, ut nonnullas lectiones ex Robortelliana reciperet. Propria pauca habet, quae ex coniectura, ut videtur, profecta et partim vera partim minus recte instituta sunt. Quae enumerare omnia quum nec necessarium videatur neque conducibile, unum tantum exemplum tractabo, quod ne nunc quidem satis emendatum puto. V. 160. Victorius *ἐντεύξεται* edidit, pro quo *ἐνεύξεται* M. *ἐν εὔξεται* A. *ἀνεύξεται* R. *ἀνέξεται* T. Probari nunc solet id, quod est in Glasg. *ἐνέξεται*; quae emendatio ut non improbabilis videtur, ita non adeo certa est, ut dubitari non liceat. Quum *ευ* et *α* litterae saepissime inter se permutari soleant, videndum est an poeta *ἐνάξεται* dederit; quod duplicem explicatum habet, ut aut „inducetur" aut „accusabitur" significet. Quod autem mediae formae passivam notionem tribuimus, in eo nemo offendet; cuius rei exempla Euripidea congessit nuper Firnhaber in libro de vers. Eurip. iniuria suspectis. Cf. Well. ad Choeph. 303. Aeschylo unam eius generis formam hanc nactus opportunitatem restituam. Ag. v. 164. in plerisque libris est *οὐδὲν λέξαι πρὶν ὤν*, quod quum metro adversaretur, Schuetzius *οὐδὲν ἂν λέξαι πρὶν ὤν* emendavit, idque plerique probaverunt. Sed ne sic quidem metro satis prospectum est, quum quarta ab initio syllaba brevis esse debeat. Nam si plures huius generis versus —́ ◡ — ◡ — ◡ — in unum systema coniunguntur, syllaba anceps locum habere nequit. Atque in reliquis illius carminis versibus poeta semper brevem syllabam servavit. Quum igitur in quibusdam libris *οὐδέν τι πλέξαι* legatur, *οὔτι λέξεται πρὶν ὤν* ab Aeschylo scriptum fuisse suspicor. In Supplicum autem versu vide ne graviore medela opus sit, ita ut *ἐλέγξεται* scribatur. Hoc non ita multum distat ab *ἐνεύξεται*, quum *Ν* et *Λ* litterae saepius confundantur. Sic v. 1002. *μένος* in omnibus libris legitur pro *μέλος*. 903. *μάλ'* M. R. *μάν* G. A. 381. *δυσπαρθενήτοις* P. pro *δυσπαρθέλκτοις*.

Caput II.

De librorum, quibus Aeschyli Supplices continentur, familiis.

Accedimus iam ad antiquiorum librorum indolem explorandam; de qua re ut rectius faciliusque iudicetur, ante omnia id agendum est, ut pervestigata similitudinis atque differentiae ratione familiae quaedam constituantur. Idem argumentum breviter tractavit Ahrensius „de caussis quibusdam Aeschyli nondum satis emendati“ p. 3 — 6., cuius sententiam hodie a viris doctis (velut a Bambergero in Praef. ad Choeph. p. VI.) fere probari video, quanquam non ex omni parte veram. Qui quod codicem Mediceum, Guelferbytanum, Robortellianum (hunc quidem addita dubitationis significatione), Regium L. ex eodem fonte derivatos dicit p. 5., id quodammodo et verum est et falsum; verum, si illud iudicium ita interpretamur, ut antiquis temporibus ex uno codice varia apographa facta ex iisque deinceps nostros libros ductos esse statuamus; falsum, si hos ipsos ex uno eodemque libro nullo aliorum apographorum interiectu transscriptos existimamus. Nam, ut imagine quadam librorum naturam designem, omnes non pro filiis, sed pro nepotibus unius libri habendi videntur. Ex communi autem fonte omnem quae hodie fertur scripturae varietatem fluxisse, ingens vitiorum gravissimarumque corruptelarum multitudo docet, quibus nihil auxilii ex codicibus aut editionibus parari potest. Neque tamen quae intercedit inter libros similitudo tanta est, ut omnes ad unam familiam referre queas. Potius varietatis exempla perlustrantibus ea nobis se offert discrepantia, ad quam explicandam diversarum familiarum cogitatione opus esse videatur.

Ac primum quidem Guelferbytanum codicem et Aldi editionem ad unam familiam pertinere, ex eo intelligitur, quod illius scriptura tam prope ad huius similitudinem accedere dicitur, ut quin ea ex G. expressa sit non dubitandum videatur. In qua re sequenda mihi est Ahrensii sententia p. 4., qui nova codicis G. collatione usus meliorem de ea re iudicandi conditionem habebat. Ex ea collatione patere affirmat, multas A. lectiones a G. ut antea videbatur diversas in ipso illo libro exstare.

Iam quum horum librorum maxima similitudo sit summaque convenientia, quaeritur, num reliqui (M. R. P.) ab iis adeo discrepent, ut diversam familiam efficere existimandi sint. Ad quam quaestionem antequam accedam, hoc primum monebo, quum in P. permagna inveniatur lectionum ad nullum alium librum pertinentium multitudo, videri eum cum nullo in familiae societatem coniungi posse. Etenim quas ipse solus habet scripturas, eae multis locis tam longe a reliquorum consentiente fere auctoritate librorum recedunt, ut, quum

neque fortuitis scribendi erroribus neque importuno corrigentis studio tribui queant, ex alio atque ceteri fonte repetendae esse videantur. Diversae autem originis suspicionem movent haec discrepantiae exempla: v. 8.: φυλαξάνορος. γρ. φυξάνορος. v. 51. μιασαμένα. v. 90. δὲ ἐπιδὼν. v. 192. ἀμείβεϑ'. v. 245. ἢ τηρὸν ἔρμοῦ. v. 289. ἰδεῖν ante relicta lacuna. v. 316. πεντηκοντόπαις. (319. ἀνϑήσας, sed teste Faehsio ἀνατήσας, ut rel.). v. 349. νεοδρέπτοις. 364. κοινῶσαι. 381. δυσπαρϑενήτοις. 388. ὕπαντρον. 423. μήτι τ' ἄϊσταν ἱκέτιν κατιδεῖν. 477. ἄλλων. 500. τί ϑράσος. 613. πλατῦναι, quod in aliis pro var. lect. affertur. 669. ὄλβιος. 672. φέρτατι. 679. ἀσφαλίας. 707. ϑήσω. 718. σὺν. 763. ἀμπετάσας δὲ. 779. ἀρτάναις. 771. τῷδε χριμφϑῆναι sine χεροῖν teste Faehsio. 833. ἀτίταν, ἄπολιν. 844. βαϑυμητροκακαπαϑῶν. 850. εὐρυχωρείαις.[a] 863. κροτίοσα. 884. ἐπεὶ οὐ κακοῦ ἔξω. 921. κέκραται. 1007. ϑαλερόν. 1021. δὲ φίλαι. 1024. πειϑοῖ. Conficitur res eo, quod is codex solus v. 40. omittit, v. 740., qui in omnibus libris deest, exhibet.

Supersunt codex Med. et editio Robortelli, quos libros ut unius familiae vinculo comprehendamus, maxime trium versuum defectu (513—515.) ad utrumque librum pertinente admonemur. Accedit ingens exemplorum multitudo, in quibus M. et R. contra A. et G. consentiunt. In eorum enumeratione etiam illorum rationem habere licet, in quibus P. cum M. et R. congruit. Etenim is liber, quamvis multa solus habeat, in nullo alio reperta, plurimis tamen locis cum M. et R. consentit, admodum paucis cum G. et A. Ad familias autem quas dixi discernendas haec maxime exempla apta sunt; quae ita enumerabo, ut numeri signis statim M. et R. lectiones subiiciam, ab his autem id quod est in A. et G. disiungam.

V. 15. κέασαι — κείασε (καίασε A.) 43. τὰς (τᾶς) — ταῖς. v. 47. δ' — τ'. v. 77. κὰκ π. — κακοπ. v. 115. καλύπτρᾳ — καλύστρᾳ. v. 129. συμπνοιαῖς — ἂν πνοιαῖς. 175. προμήϑειαν — προμηϑίαν. 180. λεύσω — λεύσσω. 241. πόλλ' — πολύ. 245 ἀγὸν — ἄγων. 247. εἰμ — οἶμ'. 284. τὰς — τάν. 287. ἀργεῖον — ἀργείων. 298. χυρὰ — ὀχυρά. 341. λεύσων — λεύσσων. 345. ἱκέτιν — ἱκέτην. 355. κλαρίου — ἱλαρίου. 362. μελέσϑω — μελέσϑων. 384. τοῖσδ' — τίς δ'. v. 410. ϑησόμεϑ' — ϑήσομεν. 422. φύλαξαι — φυλάξε. 433. ἔξοκ. — ἔξωκ. 466. ἐσέβηκα — ἐσέβηκε. 546. κιλίκων — κυλίκων. 548. ἀενάους — ἀεννάους. 551. εἰςικνουμένου — εἰςικνουμένη. 601. ὥστ' — ὡς. 606. ἐπηλύδων — ἐπηλλίδων. 611. ζηνὸς — διὸς. 622. ξένιος — ξενίοις. 624. ἀμέμπτων — ἀμέμπτως. 626. γένει — γένη. 670. πάσᾳ — πᾶσαν. v. 675. (vide supra) 694. λαίφους — λέφους. 695. πλοῖον — πλεῖον. 700. μελαγχίμοις — μελαγχίμους. 710. τρέσαιτέ νιν — τρέσηταί νιν (τρέσῃ ταίνιν) 719. παροίχομαι — παρείχομαι. 725. τάχει — τύχει(η). 730. μονωϑεῖσ' — μονόϑεισ'. 738.

---

a) Wellauerus quidem Butlerum secutus εὐρυχωρείας Mediceo tribuit; sed id errore factum esse ex eo intelligitur, quod Faehsius εὐρυχωρείαις in P. in esse testatur, et quod novissimus Medicei collator nihil de hoc loco monuit. Is enim, qui in hac carminis parte satis diligens fuisse videtur, tam memorabilem lectionem non neglexisset. Quod autem ab illis εὐρυχωρείας scribitur, id merus error videtur.

ἀνέρῳ μένει — ἂν, ἐρομένει. 784. φιλαιάκτων — φίλαι ἐκ τῶν. 793. βίαια — βία (βίαν). 809. ἀμφαίνω — ἐμφαίνω. 907. ἀβουκόλητον — ἀβουκόλυτον. 863. βροτίοσα — βροστίοσα. 872. δίπους — δίπου. 894. ἠμπλάκηται — ἠμπλάκημε. 903. 916. εἴσθι (ἴσθι) — ἴσως γ' (οὔ). 962. φίλου — φίλους. ibid. αὐτανεψίους — ἄτα νεψίους. 963. ἐμοὺς — ἐμοῦ. ibid. τούςδε — τοῦδε. 976. ὀπώρα δ' — δ' ὀπώρα δ'. 978. — στιβῆ — — τριβῆ. 987. πράξωμεν — — πράξομεν. 1002. αἶνος — ἑνὸς. 1003. σέβωμεν ὕμνοις — σέβομεν ὕμνους. 1014. κυθερείας — κυθέρειος. 1038. ἀπαλέξαι — ἀταλέξαι.

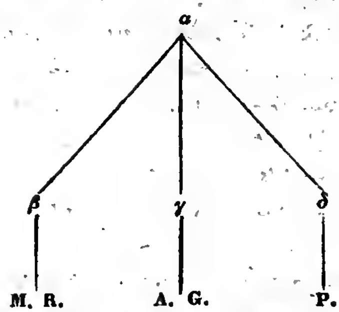
Videmus igitur nostram sententiam magna exemplorum copia confirmatam, ut illud minime dubitari queat, quin A. et G. ex alio fonte manaverint, atque M. et R. Ac multo maiorem versuum multitudinem afferre potuissemus, si ubique de G. scriptura nobis constaret; quae quum plerisque locis ad A. accedere dicatur, A. autem paene singulis versibus ab M. et R. discrepet, quanta sit duarum familiarum diversitas facile perspicitur. A reliquis autem libris A. his fere locis differt. v. 47. 53. 61. 62. 89. 104. 116. 130. 136. 138. 166. 174. 178. 182. 190. 191. 194. 207. 212. 238. 249. 253. 261. 266. 269. 272. 280. 285. 293. 302. 303. 314. 319. 323. 326. 329. 331. 334. 342. 348. 382. 387. 388. 408. 410. 426. 428. 429. 450. 453. 459. 460. 465. 474. 482. 483. 496. 500. 506. 508. 510. 521. 533. 534. 538. 574. 582. 603. 614. 618. 622. 626. 632. 635. 653. 654. 659. 663. 675. 679. 694. 706. 723. 724. 725. 727. 728. 734. 735. 737. 742. 750. 755. 756. 758. 759. 788. 789. 793. 799. 800. 801. 807. 816. 822. 823. 825. 832. 839. 848. 856. 893. 903. 907. 911. 912. 918. 925. 934. 944. 956. 960. 962. 979. 981. 984. 998. 999. 1000. 1002. 1008. 1028. 1031. 1041. 1051. 1053. 1058. His exemplis plerumque ea non addidimus, ubi in A. litterae male in singulas voces distributae aut accentus aliter notati sunt.

Hoc igitur quum certum sit, A. et G. diversam efficere familiam ab ea, qua M. et R. comprehendimus, hoc ipsum aliquis mirari possit propter insignem discrepantiam, quae est inter M. et R. Quae res ne nostro iudicio obstare videatur, de varietate, qua M. et R. disiunguntur, paullo explicatius dicam. Ac primum quidem hoc tenendum est, non loqui nos de ipsa Rob. editione, sed de codice eo, ex quo editor Supplices expressit. Iam vero, quum nesciamus, qua fide Robortellus codicis sui vestigiis institerit, aliquot locis, ubi eius editio a M. discedit, editorem aliorum librorum auctoritatem secutum esse non est incredibile. Suspicatus hoc est Wellauerus de codice Parisiensi (Tom. II. p. VII.), cuius sententiam non recte intellexisse Ahrensius videtur p. 4. Sed in Supplicibus quidem admodum pauca vel potius nulla exempla inveniuntur, quibus eiusmodi suspicio confirmari queat. Equidem duas scripturas inveni, quas quis Robortellum ex P. hausisse credat; quarum altera est ἀφθόνῳ [a]) v. 317. pro ἀφώνῳ, quod M. et A. habent. Sed vereor ne codicis

---

a) Butlerus quidem utrique libro ἀφθώνῳ tribuit; sed quum in R. ἀφθόνῳ exstet, idem etiam ad P. pertinere plus quam verisimile est. Quare ne quis Wellaueri adnotatione ad h. l. decipi se patiatur.

Robortelliani librarius veram scripturam, quam P. servavit, coniectura invenerit; quam suspicionem infra multis exemplis confirmabo. Altera lectio est v. 569. *κραίνων*, quod in utrumque librum e scholiis irrepsisse puto. Multo probabilius est, Robortellum nonnulla, quae a M. abhorrent, ex Aldo recepisse, quamvis eius editionem acerbissime vituperet. Quanquam ne eius quidem rei certa argumenta exstant, quoniam in eiusmodi exempla verendum est ne idem cadat, quod de *ἀφθόνῳ* diximus. Accedit quod de M. scriptura saepe parum constat. Nam ego quidem minime dubito, quin plena huius libri cognitio magnam discrepantiae partem, qua nunc R. et M. seiungi videntur, sit sublatura. Sed longe plurima exempla, quibus horum librorum dissensio continetur, apertis coniecturis eius, qui Robortelli codicem scripsit, debentur. Hanc sententiam quum suo loco ita sim comprobaturus, ut omnis dubitatio tollatur, hoc iam pro certo ponere licet, codicem Mediceum et eum, quo Robortellus usus est, ex uno eodemque libro transscriptos esse. Quae quum ita sint, hoc fere schemate librorum, de quibus disputavimus, cognationem illustrare licet:

Hinc facile perspicies, non verum esse id, quod Ahrensius p. 5. dicit, ubi Rob. cum M. conspiret, lectionem ubique fere antiquiorem ceteris putandam esse. Ubi enim hi libri consentiunt, habemus eam scripturam, quae fuit in β. Longe gravior est iis lectionibus auctoritas, quae in M. et A. exstant. Ex his enim, quum non verisimile sit, a diversis hominibus variis temporibus eodem modo erratum esse, de β et γ consensu coniectura fieri potest; in qua convenientia multo plus ponderis inest, quam in unius γ auctoritate. Maior igitur fides iis scripturis habenda est, quae ad diversarum familiarum libros pertinent, quam iis, in quibus una familia alii repugnat. Quoniam autem harum numerus longe est maior, ut de quoque loco recte iudicetur, iam hoc maxime agendum est, ut cuiusque familiae dignitas atque fides exploretur. Hinc enim nostrum iudicium pendebit in talibus locis, ubi familiae inter se discrepant, variae autem lectiones per se pariter bonae vel certe tolerabiles videntur.

Caput III.

De codicis Parisini indole.

Postquam igitur iam eo adducta est disputatio, ut de cuiusque tum generis tum libri indole atque auctoritate quaeratur, initium faciamus ab eo libro, quem cum nullo alio familiae societate coniunctum esse diximus, codice Parisino; de quo diversa sunt virorum doctorum iudicia. Quum enim Hauptius p. 118. eum nulli libro cedere indicasset, virosque doctos quod eius fidei non plus tribuissent miratus esset, Ahrensius p. 5. vix ullo loco, ubi ceteri corrupti, hunc codicem bonam lectionem praebere, saepe insulsi grammatici vestigia habere pronuntiavit. Utraque sententia veri aliquid continet et quo defendatur habet. Sunt enim sane quaedam exempla, quae importunam correctoris sedulitatem arguant, nec tamen deficiunt eiusmodi lectiones, quae reliquorum librorum scripturis longe praeferendae videantur. Emendatricem autem manum facile in his locis agnoscas: v. 8. —*άνορος* pro accusativo, quod qui scripsit, hoc epitheton videtur cum *Αἰγύπτου* coniungendum putavisse. v. 90. *δὲ ἐπιδὼν*, 388. *ὕπαντρον*, etenim spelunca quaedam tutius perfugium praebere videbatur, quam astra. 423. *μήτι τ᾽ ἀίσταν ἱκέτιν κατιδεῖν*. 500. *τί θράσος*, in quo antequam mihi de P. correctionibus constaret, *πῆ θράσος* latere suspicabar, cuius glossema esset *ποῦ θράσος*. 713. *σὺν*. 763. *ἀμπετάσας δὲ*, hoc scilicet graecum saltem vocabulum est. 779. *ἀρτάναις* pro *σαργάναις*, quanquam utrumque bonum est. Cf. Etym. M. 150. l. 2. et 708. l. 23. Sed *ἀρτάναις* est usitatius vocabulum, quo Aeschylus etiam aliis locis usus est: v. 151. Ag. 849. 1062. v. 884. *ἐπεὶ οἰ κακοῦ ἔξω*, sunt nempe Graeca vocabula. 1027. *θαλερὸν*, quod explicationis caussa ab eo scriptum videtur, qui *θελεμὸν* a *θάλλειν* derivaret. Ad idem genus non dubito referre v. 245. *ἑρμοῦ*, quod vereor ne Hauptius iusto cupidius arripuerit.

Hactenus Ahrensio assentimur; sed tamen is in universum de hoc libro iniquius indicasse videtur Hauptiique sententiam veriorem puto, qui quidem bonis illius libri lectionibus uti nescivit. Nam hunc ex meliore fonte quam reliquos derivatum esse primum ex eo intelligitur, quod solus v. 740. habet. Deinde autem aliquot scripturas continet, quae aut ipsae reliquis libris corruptis veram Aeschyli manum referunt, aut certe ad id quod poeta scripserit inveniendum viam aperiunt. Huius generis scripturam ad v. 850. pertinentem Faehse ex hoc libro enotavit; quo loco quum in reliquis libris *εὐρείαις εἰν αὔραις* legatur, quod et metro adversatur et propter *εἰν* formam Aeschylo non usitatam suspectum est, P. *εὐρυχωρείαις* praebet, monstrum quidem vocabuli, sed egregiam scripturam et ad verum eruendum utilissimam. Scripserat enim poeta *εὐρυχόροις ἐν αὔραις*, cuius explicatio est

illud, quod nunc ex ceteris libris vulgatur. Iam vero aliquis, cui duorum codicum copia facta erat, in quorum altero *εὐρυχόροις* exstabat, in altero *εὐρείαις*, haec scribendi genera ita in suo quem scribebat libro videtur significavisse, ut *εὐρυχόροις* (supra scripto *είαις*) daret. Quae scribendi forma postea sic immutata est, ut, quae supra lineam scripta erant, *οις* litteras suo loco moverent et illud fere evaderet, quod est in P. Hanc suspicionem ne quis propterea reiiciat, quod ibi *εὐρυχωρείαις*, non *εὐρυχορείαις* legitur, illud breviter moneo, veterum grammaticorum plerosque *εὐρύχορος* a *χώρα* derivasse ideoque etiam *εὐρύχωρος* scripsisse, quam ipsam formam olim in Aeschyleo aliquo codice exstitisse consentaneum est. Haec si vere a nobis disputata sunt, intelligitur sine illo libro nunquam futurum fuisse, ut huius versus integritas restitueretur; id quod iam contigisse nobis speramus. Nam non solum loquendi genus Aeschylia grandiloquentia dignissimum habemus, sed etiam metricis rationibus prospectum erit, si antistrophicos versus paullo aliter atque fieri solet distribueris. Versibus enim

> *Χῶμα πολυψάμαθον ἀλαθεὶς*
> *Εὐρυχόροις ἐν αὔραις,*

respondent hi 857. 8.

> *Νεῖλος ὑβρίζοντά σ' ἀποτρέ-*
> *ψειεν ἄϊστον ὕβριν.*

Quid alii in huius versus emendatione infeliciter tentaverint quum longum sit referre, illud tantum commemorabo, quod Fixius in nova Thesauri Stephaniani editione s. v. *ἄϊστος* (Tom. I. p. 1070.) de h. l. scripsit. „Aesch. Suppl. 850. ita fort. leg. numeris Ionicis: *Ὁ μέγας Νεῖλος ὑβρίζοντά σ' ἀποστρέψειεν αἶστον* (sic!) *ὕβριν*, Te Nilus avertat saevientem inaudita iniuria: et catalectico versu in antistr.: *Εὐρίαις ἐν αὔραις* (ab *Εὖρος*).“ Ex his nihil probo nisi *ἀποστρέψειεν*, quod mihi quoque fere necessarium videtur. Reliqua cur admitti nequeant, haud difficile est ad intelligendum est. Ceterum numerorum naturam recte videtur vir doctus perspexisse. Si cui v. 849. soluta altera Ionici arsis offensioni sit, poterit is facile *πολύψαμμον* reponere.

Praeterea aliquot locis haec fabula ex illo libro solo emendata est, aliis emendanda. Sic. v. 1021. *δὲ* praebet, quum reliqui *δ' αἶ* habeant, v. 1023. *πειθοῖ* pro *πιθοῖ* vel *πυθοῖ*. Etiam v. 317. *ἀφθόνῳ* ex hoc libro in Rob. venisse videri potest, unde recte Wellauerus recepit. Exempla autem, quae nondum emendata habemus et quae ex P. corrigenda dixi, haec sunt.

V. 363. 4. vulgo sic leguntur:

> *Ἐγὼ δ' ἂν οὐ κραίνοιμ' ὑπόσχεσιν πάρος,*
> *Ἀστῶν δὲ πᾶσι τοῖςδε κοινώσας πέρι.*

In quo loco Wellauerus hoc quidem recte sensit, vocabulorum *ἀστῶν* et *τοῖςδε* terminationes ita inter se esse confusas, ut legendum sit *ἀστοῖς* et *τῶνδε*. Sed ea emendatione

non omnis horum versuum difficultas tollitur; relinquitur enim incultum impeditumque loquendi genus, si δὲ pro ἀλλὰ accipere et ad κοινώσας participium κραίνοιμ' ἂν cogitatione repetere cogimur. Quod quam durum sit Aeschyloque indignum, nemo non perspiciet. Quare commodissime fit, ut codex P. κοινῶσαι (M. κοινώσα) praebeat; quo in verborum contextum recepto aliaque leni admissa mutatione haec scriptura admodum probabilis existit:

Ἐγὼ δ' ἂν οὐ κραίνοιμ' ὑπόσχεσιν, πάρος
ἀστοῖσι πᾶσι τῶνδε κοινῶσαι πέρι.

Minore etiam mutatione scripseris ἀστοῖς ἅπασι, ita ut δὲ ex littera initiali ἅπασι vocabuli natum esse videatur. Similiter supra v. 439. ἐμπλήσας in ἐμπλῆσαι emendavimus; idemque vitium contraxisse videtur v. 318:

εἰδὼς δ' ἀμὸν ἀρχαῖον γένος
πράσσοις ἄν, ὡς Ἀργεῖον ἀνστήσας στόλον,

ubi non intelligo participium aoristi, neque eius explicationem a Wellauero propositam. Quare nescio an ἀνστῆσαι reponendum sit. Ferri non posse ἀνστήσας sensit etiam is, qui codicem Robortellianum scripsit, qui quidem minus probabiliter ἀνστήσῃς emendavit.

Redeo ad cod. P.; ex quo quod v. 771. Faehsius affert τῷδε χριμφθῆναι, eo minus dubito quin verum sit, quum etiam M. et R. non τῷδ' ἐγχριμφθ., sed τῷδ' ἐχριμφθ. habeant, in quo nihil vitiosum est praeter perversam litterarum in vocabula distributionem. Ex qua scribendi ratione apparet origo vulgatae scripturae τῷδ' ἐγχρ., quae in G. et A. reperitur, unde a Turnebo recepta in posteriores editiones transiit. Ceterum probabile est ex hoc versu petitum esse, quod Hesychius habet χριμφθῆναι, ἐμπελασθῆναι. Praeterea alio vitio hic locus laborat foediore etiam; nam quid tandem sibi vult τῷδε, quid χεροῖν? Hoc vocabulum P. omittit teste Faehsio, quum in Med. χροῖν inveniatur, in quo χροΐ latet. Hac lenissima mutatione omnis difficultas removetur, ut iure mireris neminem hoc invenisse, quamquam multis τῷδε — χεροῖν offensioni fuit. Alii enim ὧδε, alii τᾷδε, alii τοῖνδε coniecerunt, alii χεροῖν omiserunt. Vide Ahrensium p. 31. Iam hoc versu cum antecedente in unum trimetrum iambicum coniuncto sic scribe: πρὶν ἄνδρ' ἀπευκτὸν τῷδε χριμφθῆναι χροΐ. „Moriar, antequam vir abominandus huic (id est meo) corpori appropinquet, meum corpus contrectet.“ Quod ad strophae versum attinet, is foedissime depravatus est Turnebi temeritate. Qui quod edidit ἀμπτᾶσα δ' ὡςεὶ, in omnes editiones propagatum, ab antiquiorum librorum auctoritate vehementissime abhorret. Ad horum scripturas paullulum inter se discrepantes nihil propius accedit, quam

τὸ πᾶν δ' ἄφαντος, ἀμπετής, ἄϊστος ὡς,

quam emendationem ab Ahrensio p. 31. praeoccupatam video.

V. 316. πεντηκοστόπαις, quod nunc vulgatur, rationi et analogiae repugnat nec quo se tueatur exemplum habet, quum πεντηκοντόπαις, quod P. praebet, et Prom. 855. legatur et multorum exemplorum similitudine defendatur. Accedit, quod M. πεντηκοντοστόπαις

habet, ita ut vulgata scriptura librorum auctoritate non satis munita videatur. Quare ego veram lectionem eam puto, quam codex P. servavit.

De aliis huius libri scripturis difficillimum est iudicium. Huc pertinet v. 679. ἀσφαλίας pro ἀτιμίας, in quo genuinae lectionis vestigium superesse admodum est verisimile; neque ut Wellauerus dicit, scholiastae explicatio docet illud ex glossemate natum esse; potius varietas scripturae scholiastae notatione contineri videtur, ita ut fortasse γρ. (γράφεται) exciderit. Idem suspicor de v. 569, ubi pro χρέων cod. Parisinus et R. χραίνων exhibent, quod est etiam in scholiis. Nam v. 613. quoque eam lectionem, quam scholiasta in aliis libris inveniri testatur, (παχῦναι] γρ. πλατῦναι) hic liber in verborum contextu habet. Unde idem quod supra dixi patet, eum ex diverso fonte derivatum esse. Ἀτιμίας autem illud v. 679. aperte ex proximo vocabulo, ad quod scribentis oculi aberrabant, natum est veramque vocem expulit; id quod etiam v. 489. factum est, ubi πολισσούχων repetitum adeo ineptum est, ut Aeschylo tribui nequeat. Videtur poeta vocabulum ab iisdem litteris incipiens posuisse, quae initii similitudo erroris caussa fuit.

Quum vero plerisque locis codex Regius cum ea familia, qua Med. et Rob. continentur, contra reliquos duos libros consentiat, eius existimationem simul ex illorum iudicatione pendere apparet. Quare iam ea instat quaestio, ut utri harum familiarum maior sit fides atque praestantia exploremus et ostendamus.

Sed quum iam absumptum sit spatium, quod huiusmodi commentationibus concedi solet, reliquam disputationis partem typis describere nunc non licet. Quare hic disserendi fine facto alia edendi opportunitas exspectenda erit. Reliquorum autem capitum haec erunt argumenta, ut quarto de eius familiae, qua Aldina et Guelferbytanus comprehenduntur, fide et indole dicam, quinto codicis Robortelliani correctiones ostendam, sexto de Medicei praestantia moneam; quibus disputationis locis aliquot versuum corruptorum emendationes inserentur. Denique nonnulla exempla tractabo, ubi omnes libri in iisdem vitiis consentiunt.

M.